

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

У статті зроблено спробу визначити й охарактеризувати особливості організації проектної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації. З'ясовано можливості проектної діяльності у контексті перепідготовки вихователя ДНЗ.

Ключові слова: *проект, проектна діяльність, вихователь, дошкільний навчальний заклад, підвищення кваліфікації, система післядипломної педагогічної освіти.*

Кардинальні зміни в системі освіти в Україні, зумовлені соціально-економічними перетвореннями в економіці, науці, культурі, значною мірою актуалізують проблеми підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів нової генерації. Це, у свою чергу, потребує змін світоглядних позицій, суттєвого переосмислення цілей, структури, змісту та процесу педагогічної освіти з метою створення умов для всебічного розвитку особистості педагога.

Незаперечним є той факт, що післядипломна освіта займає пріоритетну позицію в сучасних освітніх системах, оскільки саме вона забезпечує освіту педагога протягом життя. Як зауважує М. Романенко, “система післядипломної педагогічної освіти в найближчий час є не просто системою підвищення кваліфікації, а єдиним механізмом переорієнтації педагогів стосовно змісту, форм навчання, системи ціннісних орієнтирів, засобів комунікації” [2].

Очевидною є необхідність посилити на всіх рівнях увагу до організації процесу навчання в умовах підвищення кваліфікації педагогів. У сучасних умовах дослідники ведуть активний пошук новаторських підходів до перепідготовки педагогів, зокрема вихователів дошкільних навчальних закладів, що зорієнтовані на їхній професійний розвиток та саморозвиток, гуманістичні суб'єкт-суб'єктні відносини і творчу діяльність у процесі навчання. У цьому контексті особливої актуальності набуває залучення педагогів ДНЗ до проектної діяльності у процесі післядипломної освіти, що в нашому випадку перетворюється на самостійну сферу діяльності вихователя, яка має власні закони розвитку, сприяє нестійкості аксіологічного поля, всієї системи оцінювання середовища самозмін, саморозвитку в полі професійної діяльності. Це прямий шлях до перетворення саморозвитку в процес, що породжує динамічне, мобільне середовище, здатне до самовиробництва, самовідновлення та самообілізації [1].

Але розвивально-пізнавальне освітнє середовище в процесі підвищення кваліфікації педагогів, у якому готується вчитель до проектування, має бути спрямованим на розвиток особистісних структур його свідомості. Серед них, зокрема, такі:

– *умотивованість* як здатність надавати особистісного сенсу подіям і власній діяльності;

- *критичність* як особистісне оцінювання того, що відбувається за межами особистості й усередині неї з позиції власного сенсу;
- *колізійність* як здатність виявляти, ідентифікувати й аналізувати приховані причини подій;
- *рефлексивність* як здатність виходити за межі свого “Я”, підтримки цілісної особистості через діалог, полілог, самодобудову себе до цілісності, розгортання своїх здібностей під нові цілі й тим самим набуття нових ціннісних орієнтацій, нової освітньої парадигми, нових алгоритмів діяльності, що забезпечують професійне зростання [1].

Аналіз наукових джерел свідчить, що останнім часом посилилася увага українських і зарубіжних учених до проблем проектної діяльності в освіті. Розвиток та впровадження ідей проектного навчання у педагогічну практику в історичному контексті висвітлено у працях П. Архангельського, П. Блонського, Г. Ващенко, О. Джуринського, Е. Коллінгса, Л. Левіна, С. Шацького та ін.; теоретичні засади проектної діяльності розкрито в дослідженнях О. Коберника, Н. Матяш, О. Пехоти, С. Сисоевої та ін.; особливості використання проектної діяльності у процесі підготовки студентів вищих навчальних закладів викладено в працях В. Веселової, О. Демченко, М. Елькіна, С. Ізбаш, Г. Ковальчук, Л. Кондратової, М. Пелагейченка, Т. Резнік, Г. Шкільової та ін. Разом із тим проблема організації проектної діяльності вихователів ДНЗ у системі післядипломної освіти не була предметом спеціального дослідження.

Мета статті – визначити й охарактеризувати особливості організації проектної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації.

Важливим компонентом підвищення кваліфікації вихователів ДНЗ є написання випускної роботи. У ході дослідження виявлено доцільність формату випускної роботи замінити на творчий проект. На нашу думку, залучення педагогів до процесу створення проекту має значні потенційні можливості для досягнення цілей та вирішення завдань, що постають перед ними, створюючи передумови для системно-цілісного сприйняття й освоєння педагогічної дійсності на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій, забезпечуючи не тільки засвоєння певного матеріалу, але і його рефлексивне, дослідницьке сприйняття, інтерпретацію й трансформацію в особистісний досвід.

Спробуємо розкрити сутність організації проектної діяльності вихователів ДНЗ через поетапне створення проекту з педагогічної інноватики.

Вважаємо доцільним виділення чотирьох взаємопов'язаних етапів створення творчого проекту, кожний з яких включає кілька послідовних кроків слухачів – від ідеї до кінцевого результату.

Розглянемо особливості роботи на кожному етапі більш детально.

Перший етап – *організаційно-підготовчий*, який визначає, як буде організована робота над творчим проектом. Він передбачає два підетапи: підготовчий та планування.

На підготовчому підетапі першим кроком є самовизначення слухачем щодо обрання навчальної дисципліни, з якої він буде створювати про-

ект. Другим кроком у межах зазначеного підетапу є розробка вихователями ДНЗ методологічних характеристик проекту. У цьому контексті нас цікавить вирішення не теоретичних проблем з навчальної дисципліни, а з урахуванням конкретної освітньої практики та власного досвіду. Наприклад, розв'язуючи проблему формування життєвої компетентності дошкільника, слухачі пропонують шляхи її розв'язання не в загальному масштабі, а з урахуванням специфіки конкретної групи дітей. Для цього, попередньо визначивши проблему дослідження, вихователі ДНЗ спочатку вивчають її в науково-педагогічній літературі, а потім з'ясовують стан речей безпосередньо на практиці, на основі отриманих даних пропонують власне розв'язання проблеми.

Слушно вказати на доцільність дотримання певної послідовності дій при розробці методологічних характеристик творчого проекту, а саме:

– розробка творчого проекту починається з постановки проблеми, на розв'язання якої спрямований проект. Проблема може бути сформульована або як суперечність, або як питання, що об'єктивно впливає з виявленої проектувальником суперечності. Проблема проекту також може бути розглянута як практичне завдання, запит, потреба практики. Основними кроками її виявлення є: проведення бібліографічного огляду з вивченням існуючих підходів до обраного для проектування явища чи процесу, з'ясування стану розробленості явища або процесу; виявлення суперечностей у вже існуючих даних, проведених дослідженнях, між установленими фактами і їх теоретичним поясненням, різними поясненнями тих самих даних, наявними умовами ситуації й тими вимогами, що висуваються до неї; формулювання на основі суперечності проблеми, яку можна визначити як “знання про незнання”, тобто питання, що об'єктивно виникає під час наукового пізнання й вирішення якого має теоретичний і практичний інтерес. Під час постановки проблеми виявляється дефіцит інформації для опису чи пояснення досліджуваної реальності;

– наступним кроком у розробці творчого проекту є виділення його об'єкта та предмета. Об'єктом є фрагмент дійсності, що існує поза свідомістю людини і незалежно від неї. Об'єкт проекту з педагогічних дисциплін завжди лежить у сфері цілеспрямованого навчально-виховного процесу: педагогічні теорії, зміст і цілі освіти, педагогічна діяльність. Об'єктом проекту не можуть бути діти або вихователі самі по собі, а тільки як суб'єкти навчально-виховного процесу;

– ми виходили з того, що предмет – це спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність будь-кого, тому предметом проектування слухачів можуть бути різні сторони навчально-виховного процесу ДНЗ: технології, методи, форми, способи організації, педагогічні умови;

– наступним кроком є визначення теми, завдань та висування гіпотези творчого проекту. Тема є результатом індивідуального творчого пошуку, тому вона має бути цікавою та оригінальною. У перекладі з давньогрецького термін “тема” означає “те, що покладено в основу”. Таким чином, її провідна роль полягає в тому, що вона задає загальний напрям проекту-

вання, визначає основний зміст діяльності і тому може бути визначена тільки після вибору проблеми, об'єкта та предмета проекту. Вибір теми проекту вимагає обов'язкового обґрунтування її актуальності, яка визначається необхідністю звертання до цієї теми саме зараз, потребою її розробки для педагогічної практики в аспекті обраного напрямку проектної діяльності;

– далі необхідно визначити мету та поставити завдання творчого проекту. Під метою розуміємо бажаний кінцевий результат проекту. Зміст мети навчального проекту полягає у вирішенні суперечності, наявної у практиці, а її досягнення пов'язане з удосконаленням ділянки педагогічної дійсності. Для визначення мети використовують такі дієслова: розробити, виявити, дослідити, описати, створити, обґрунтувати, проаналізувати тощо;

– постановка проектних завдань передбачає вироблення певної послідовності дій – кроків і засобів для досягнення мети, здійснення вибору шляхів. Варто розмежовувати завдання та етапи створення творчого проекту. Під час формулювання завдань бажано не описувати свої дії (наприклад, теоретичний аналіз літератури, добір методів і методик дослідження, організація й проведення дослідження, інтерпретація та подання результатів), а розкривати, для чого здійснюється кожна із цих дій і як це сприяє досягненню мети проекту. Завдання можуть бути подані в узагальненому або деталізованому вигляді.

Як відомо, гіпотеза – це логічно обґрунтоване припущення автора проекту, що має потребу в підтвердженні або спростуванні, істинність якого не очевидна. Вона не повинна містити суперечливих суджень і суджень оцінкового характеру. Тому при формулюванні гіпотези проекту необхідно орієнтуватися на виявлення причинно-наслідкової залежності між різними явищами або процесами. Гіпотезу зазвичай формулюють так: “Можна припустити, що якщо “А”..., то “Б”...” або “Можна припустити, що “А” впливає на “Б”. Наприклад, “можна припустити, що застосування проектного навчання впливає на підвищення рівня самоосвітньої компетенції слухачів курсів підвищення кваліфікації” або “якщо індивідуалізувати зміст навчання, то підвищиться рівень навчальної мотивації педагогів у курсовий період”.

Зазначені методологічні характеристики творчого проекту мають бути подані у відповідному розділі й викладені в такій послідовності: актуальність теми, проблема, об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, завдання, методи проектування, теоретична й практична значущість проекту.

На *організаційно-підготовчому етапі* створення проекту суттєва роль відводиться плануванню. Погоджуючись з О. Коберником, що планування – це процес розробки плану, який передбачає визначення та виділення з великого арсеналу засобів педагогічної взаємодії найбільш ефективних шляхів реалізації освітніх завдань, їх багатосторонню оцінку, відбір найбільш доцільних засобів і визначення послідовності педагогічних впливів, зазначимо, що в контексті нашого дослідження планування є розробкою послідовності виконання дій, що передбачає покрокову розробку дослідницького етапу та реалізується в розробленні плану створення проекту,

з урахуванням деталей. На цьому підетапі визначають терміни подання результатів творчого проекту, з'ясовують джерела, якими варто користуватися для досягнення мети, а також визначають, у якій формі буде представлено продукт проекту. Зауважимо, що під час безпосереднього створення проекту його форма може змінюватися, що пояснюється творчим характером діяльності.

Таким чином, особливість цього етапу в тому, що вихователі вдосконалюють навички виявлення суттєвого та менш суттєвого, вчать оцінювати свої знання, можливості та рівень підготовки, а також визначати, що їм необхідно засвоїти для подальшої роботи.

Провідну роль у створенні творчого проекту відіграє *дослідницький етап*, що має об'єктивне підґрунтя, оскільки це етап безпосереднього втілення ідеї в проект. У межах етапу вважаємо за потрібне виділити такі підетапи: аналітичний, пошуковий, виконавчий, кожен з яких має особливості. Так, аналітичний передбачає аналіз слухачами інформації, якою вони вже володіють, а також визначення кола питань, інформації з яких недостатньо. Під час визначення проблеми дослідження та форми втілення результату необхідно враховувати особистісні й матеріальні ресурси (доступ до всіх видів інформації, Інтернету, комп'ютера, можливість користування відеокамерою, магнітофоном чи іншими видами техніки тощо), оскільки саме вони визначають можливість практичної реалізації проекту.

Наступним підетапом є пошуковий, у межах якого вихователі ДНЗ здійснюють пошук необхідної інформації. Для цього вони використовують психолого-педагогічну літературу (підручники, періодичні видання, посібники, наукові праці), здійснюють пошук інформації в мережі Інтернет, з'ясовують стан справ у діяльності дошкільного закладу згідно із досліджуваною проблемою. У педагогіці не існує єдиного підходу до розв'язання певної проблеми, тому крок пошуку оптимального способу досягнення мети має місце під час розробки проекту. Суть цього кроку полягає у визначенні та розгляді слухачами альтернативних шляхів досягнення мети проекту та виборі найоптимальнішого рішення. Аналіз альтернатив може відбуватися за різними критеріями. Так, педагоги можуть обрати спосіб розв'язання досліджуваної проблеми, який потребує найменшої кількості ресурсів.

Під час виконавчого підетапу слухачі реалізують заплановані кроки щодо створення проекту, формулювання висновків та його оформлення.

Оформлення проекту залежить від фантазії, творчості учасників проектної діяльності, а тому може бути різноманітним. Проте необхідно пам'ятати, що оформлення результатів проекту здійснюється відповідно до визначеної форми його реалізації, а висновки формулюються відповідно до поставлених завдань.

Закцентуємо, що активність на всіх етапах створення проекту належить саме слухачеві курсів підвищення кваліфікації, а викладач здебільшого виконує роль консультанта-фасилітатора.

Ми виходили з того, що характерною особливістю проектної діяльності під час вивчення педагогічної інноватики є її тісний зв'язок з освітньою практикою. Саме тому етап реалізації результатів творчого проекту має відобразитися у загальній структурі його поетапного створення. У межах етапу відбувається подальше осмислення особливостей педагогічної діяльності й досвіду з наступною творчою інтерпретацією та раціональним використанням набутого особистого досвіду в професійній діяльності. Нами виділено такі підетапи:

- практичний підетап акцентує увагу на доцільності апробації проекту в практиці дошкільного закладу, на базі якої здійснювалася його розробка;
- особливість рефлексивного підетапу, реалізується через здатність аналізувати, осмислювати суперечності та проблеми, які виникли у процесі проектної діяльності, мислення, визначення шляхів розв'язання поставленого завдання;
- корекційний, який тісно пов'язаний з попередніми підетапами та зумовлений їхньою ефективністю і покликаний вносити зміни з метою вдосконалення.

Презентаційний етап є “візитною” карткою проекту, оскільки робота над кожним проектом повинна завершитись отриманням певного продукту, його публічним захистом та обов'язковим аналізом – дискусією щодо результатів проектної діяльності. Тому до складу презентаційного етапу доцільно включити такі підетапи: захист творчого проекту, що передбачає підготовку подання результатів і їх публічну презентацію; аналіз результатів та оцінювання творчого проекту.

Практика доводить, що презентація проекту буде ефективнішою, якщо під час її підготовки звернути увагу на такі моменти: презентація має бути заздалегідь чітко спланована та добре продумана; доцільно визначити, якою буде динаміка й темп презентації; структура змістової частини захисту будується в логічній послідовності; під час проведення презентації важливо використовувати наочні засоби (плакати, слайди, відеофільми тощо), а також організувати простір, де відбуватиметься захист (розміщення візуальних засобів і тих, хто буде виступати).

Подання кожного творчого проекту передбачає його обговорення й оцінювання, тому доцільно виділити такий підетап, як аналіз результатів та оцінювання проекту. Обговорення проекту проводять усі слухачі академічної групи та викладач: аналізують шляхи реалізації поставлених завдань, рівень досягнення мети проекту, повноту розв'язання проблеми. Бажано визначити аспекти вдосконалення подальшої роботи над творчим проектом.

На нашу думку, презентаційний етап за своїм педагогічним ефектом є одним із найважливіших, тому що педагог має можливість подати результати своєї роботи широкому колу слухачів.

У ході дослідження ми дійшли висновку, що перспективною формою відображення індивідуальної професійної спрямованості педагогів у процесі проектної діяльності є портфоліо творчого проекту, яке дає змогу: фі-

ксувати, накопичувати особистісно та професійно значущі результати діяльності; підтримувати та стимулювати мотивацію досягнення результатів вихователями під час створення проекту.

Нами з'ясовано, що портфоліо творчого проекту може мати вигляд структурованої папки, брошури чи альбому як на паперових, так і на електронних носіях та містити такі складові: "портфоліо візитка" (включає інформацію про автора проекту у вигляді есе, сінквейну, фотокарток тощо, його тему та епіграф), "портфоліо проектної документації" (містить офіційні листи, обґрунтування методологічних характеристик проекту, пакет методик для проведення діагностики з проблеми дослідження, а також грамоти, дипломи, подяки за індивідуальні освітні досягнення під час створення проекту), "портфоліо ресурс" (передбачає доступ до різних джерел інформації, матеріально-технічне забезпечення та містить статті періодичних видань, підручники, посібники, монографії, статистичні дані, графічний та ілюстративний матеріал, тобто інформацію, що стосується теми проекту, але не є продуктом діяльності автора проекту), "портфоліо дослідження" (подається інформація про хід дослідження, виконання завдань проекту, здійснюється його детальний опис), "портфоліо продукт" (представлено результат проекту: це може бути словник, програма, збірка, газета, фотовиставка тощо).

Зазначимо, що портфоліо не є механічним накопиченням проектів вихователів ДНЗ, а спроба встановити зв'язок між окремими аспектами підвищення кваліфікації, результатом якої є поява нових ідей та напрямів професійної діяльності.

Висновки. Результати наукового пошуку дали можливість зробити висновок про те, що залучення вихователів ДНЗ до проектної діяльності в умовах курсів підвищення кваліфікації забезпечує цілісність педагогічного процесу дає змогу в єдності здійснювати навчання, виховання й розвиток тих, хто навчається, сприяє формуванню самостійних дослідницьких умінь, розвитку творчих здібностей і логічного мислення, поєднує знання, отримані в ході навчального процесу, та залучає до розв'язання конкретних життєво важливих проблем, дає змогу професіоналізувати психічні процеси та стани, формувати почуття відповідальності за успіх професійної діяльності з чітким проявом індивідуальності педагогів.

Список використаної літератури

1. Остапчук О. Професійний саморозвиток і самопроєктування в системі педагогічної освіти / О. Остапчук // Шлях освіти. – 2007. – № 4 (07). – С. 13–18.
2. Романенко М. Методологічні проблеми розвитку післядипломної педагогічної освіти в контексті освітянських реформ / М. Романенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1. – С. 3–6.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2015.

Зосименко О. В. Особенности организации проектной деятельности воспитателей ДУУ в процессе повышения квалификации

В статье сделана попытка определить и охарактеризовать особенности организации проектной деятельности воспитателей дошкольных учебных учреждений в

процессе повышения квалификации. Установлены возможности проектной деятельности в контексте переподготовки, а также охарактеризовано ее влияние на формирование готовности воспитателя ДУУ к внедрению их в педагогическую деятельность.

Ключевые слова: *проект, проектная деятельность, воспитатель, дошкольное учебное заведение, повышение квалификации, система последипломного педагогического образования.*

Zosyenko O. Features of the Organization of Project Activity of Tutors of Pre-School Educational Institutions in the Process of Training

In a scientific article is an attempt to identify and characterize the features of the organization of project activities of tutors of preschool educational institutions in the training. The possibility of project activities in the context of retraining, and is characterized by its influence on the formation of readiness of the teacher to introduce of tutors of preschool educational institutions them in educational activities.

The obvious is the need to strengthen at all levels of attention to the organization of the learning process in terms of training teachers. In modern terms, researchers are actively seeking innovative approaches to training teachers, including teachers of preschool educational institutions focused on their professional development and self-development, humanistic subject-subject relations and creative activities in the learning process. In this context, acquires particular relevance involvement kindergarten teachers to the project activity in the post-graduate education in this case turns on the scope of the independent educator that has its own laws of development, contributes to instability axiological field evaluation of the entire system environment of self-transformation, self-development in the field of professional activity. This is a direct path to self-transformation in a process that creates a dynamic, mobile environment, capable of self-, self-healing and self-mobilization

The results of scientific research have made it possible to conclude that the involvement of kindergarten teachers to the project activity in terms of training courses ensures the integrity of the educational process, allowing in Unity exercise training, education and development of students, promotes independent research skills, develop creative abilities and logical thinking, combining the knowledge gained during the training process, and involves solving specific problems of vital enables mental processes and states, to form a sense of responsibility for the success of professional work with a clear display of individual teachers.

Key words: *project, project activity, teacher, pre-school, training, system of postgraduate education.*